

Το διαχρονικό νομοθετικό πλαίσιο για την προστασία του ασύλου

Χρυσούλα Κοτίνη

Δικηγόρος, Φοιτήτρια ΠΜΣ «Εγκληματολογικές και Ποινικές Προσεγγίσεις της Διαφθοράς, του Οικονομικού και του Οργανωμένου Εγκλήματος» ΕΑΠ

Η πρόσφατη νομοθετική επιλογή για τη θέσπιση των Ομάδων Προστασίας Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων (Ο.Π.Π.Ι.) συνδέεται άρρηκτα με την κατάργηση του θεσμού του πανεπιστημιακού ασύλου.

Το πανεπιστημιακό άσυλο κατοχυρώθηκε νομοθετικά με το άρθρο 2, παρ. 4 έως 8 του Ν. 1268/1982. Σύμφωνα με τις ειδικότερες προβλέψεις του ως άνω νόμου, απαγορευόταν η επέμβαση «δημόσιας δύναμης» στους χώρους των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων χωρίς πρόσκληση ή άδεια του αρμοδίου οργάνου αυτών. Ρητή εξαίρεση στον ως άνω κανόνα υφίστατο μόνο για τα αυτόφωρα κακουργήματα και τα αυτόφωρα αδικήματα κατά της ζωής. Σε αυτές τις περιπτώσεις, ήταν δυνατόν να επέμβουν αστυνομικές δυνάμεις εντός των πανεπιστημίων χωρίς να απαιτείται άδεια της αρμόδιας αρχής.¹

Το νομοθετικό αυτό καθεστώς διατηρήθηκε και τα επόμενα χρόνια χωρίς ιδιαίτερες τροποποιήσεις. Με το άρθρο 3 του Ν. 3549/2007 προβλέφθηκε ότι το αρμόδιο όργανο για τη χορήγηση άδειας στις αστυνομικές αρχές για επέμβαση ήταν το Πρυτανικό Συμβούλιο για τα Πανεπιστήμια και το Συμβούλιο για τα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα.

Ακολούθως, με το άρθρο 3 του Ν. 4009/2011, ουσιαστικά καταργήθηκε το πανεπιστημιακό άσυλο και οι αστυνομικές δυνάμεις απέκτησαν το δικαίωμα να επεμβαίνουν στον χώρο των πανεπιστημίων για κάθε παράνομη πράξη κατ' εφαρμογή της «κοινής νομοθεσίας».²

Ο θεσμός του πανεπιστημιακού ασύλου επανήλθε, ωστόσο, με τον Ν. 4485/2017. Συγκεκριμένα, με το άρθρο 3 του ως άνω νόμου, προβλέφθηκε ότι η επέμβαση δημόσιας δύναμης σε χώρους των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων επιτρέπεται αυτεπαγγέλτως σε περιπτώσεις κακουργημάτων και εγκλημάτων κατά της ζωής. Για όλες τις άλλες περιπτώσεις, απαραίτητη προϋπόθεση ήταν να υπάρχει απόφαση του Πρυτανικού Συμβουλίου που να εγκρίνει την επέμβαση της δημόσιας δύναμης.

Εντούτοις, η επαναφορά του πανεπιστημιακού ασύλου αποδείχθηκε βραχύβια. Με το άρθρο 3 του Ν. 4623/2019, προβλέφθηκε εκ νέου ότι «εντός των χώρων των Α.Ε.Ι. οι δημόσιες αρχές ασκούν όλες τις κατά νόμο αρμοδιότητές τους, συμπεριλαμβανομένης της επέμβασης λόγω τέλεσης αξιόποινων πράξεων». Με τη ρύθμιση αυτή, η επέμβαση των αστυνομικών αρχών στους χώρους των πανεπιστημίων αποδεσμεύθηκε από την έγκριση ή πρόσκληση οποιουδήποτε πανεπιστημιακού οργάνου.

Από τα ανωτέρω, καθίσταται προφανές ότι ο θεσμός του πανεπιστημιακού ασύλου προβληματίσε έντονα τον Έλληνα νομοθέτη. Από το 1982 έως σήμερα, το νομοθετικό πλαίσιο τροποποιήθηκε ριζικά. Αρχική νομοθετική επιλογή ήταν η απαγόρευση επέμβασης των αστυνομικών δυνάμεων στους πανεπιστημιακούς χώρους άνευ προσκλήσεως ή άδειας των αρμοδίων οργάνων. Σήμερα, όμως, ουδεμία τέτοια προϋπόθεση τίθεται, και οι αστυνομικές δυνάμεις μπορούν να επέμβουν σε κάθε περίπτωση τέλεσης αδικήματος σε πανεπιστημιακό χώρο.

Σε αυτό το πλαίσιο, ιδρύθηκε πρόσφατα και η πανεπιστημιακή αστυνομία με τον Ν. 4777/2021. Ειδικότερα, με το άρθρο 18, παρ. 4 και 5 του ως άνω νόμου, ορίστηκε ότι το προσωπικό των Ομάδων Προστασίας Πανεπιστημιακής Ιδρυμάτων (Ο.Π.Π.Ι.) υπάγεται υπηρεσιακά στην Ελ-

2. Κ. Χρυσόγονος, Το Σύνταγμα και ο νόμος 4009/2011 για τη δομή και λειτουργία των Α.Ε.Ι., Σάκκουλας, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2011, σ. 8.

ληνική Αστυνομία,³ συνεργάζεται με τις πρυτανικές αρχές, δεν φέρει πυροβόλο όπλο και αναπτύσσει δράση που στοχεύει στην πρόληψη παραβατικών συμπεριφορών εντός των πανεπιστημίων.⁴

Ακολούθως, δημοσιεύθηκε το Προεδρικό Διάταγμα 53/2022, για τη συγκρότηση, οργάνωση, λειτουργία, ρύθμιση θεμάτων προσωπικού και λοιπά θέματα των Ομάδων Προστασίας Πανεπιστημιακών Ιδρυμάτων (Ο.Π.Π.Ι.). Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το άρθρο 3 του Προεδρικού Διατάγματος, στο οποίο προσδιορίζονται οι αρμοδιότητες των Ο.Π.Π.Ι. Μεταξύ άλλων, προβλέπεται ότι η πανεπιστημιακή αστυνομία ενεργεί για την πρόληψη και αντιμετώπιση κάθε αξιόποινης πράξης (άρθρο 3, παρ. 1, στοιχ. β'), είναι αρμόδια για τη βεβαίωση της αξιόποινης πράξης, εάν αυτή λάβει χώρα, τη συλλογή του αποδεικτικού υλικού, την αναζήτηση και τη σύλληψη του δράστη, και την παράδοσή του στις δικαστικές αρχές με βάση τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (άρθρο 3, παρ. 1, στοιχ. γ'), καθώς και τη διενέργεια προγραμματισμένων ή αιφνιδιαστικών ελέγχων και ερευνών επί οχημάτων, προσώπων, εγκαταστάσεων και χώρων (άρθρο 3, παρ. 1, στοιχ. ζ'). Σε κάθε περίπτωση, πάντως, διευκρινίζεται ότι το προσωπικό των Ο.Π.Π.Ι. ενεργεί με σεβασμό στην ακαδημαϊκή ελευθερία και χωρίς να διαταράσσει την λειτουργία του διοικητικού, ερευνητικού και διδακτικού έργου (άρθρο 3, παρ. 2).

Η Ολομέλεια του Συμβουλίου της Επικρατείας, με δύο αποφάσεις της, τις υπ' αριθμ. 2046/2022 και 2047/2022, έκρινε ότι η σύσταση της πανεπιστημιακής αστυνομίας δεν παραβιάζει τις αρχές της ακαδημαϊκής ελευθερίας και της πλήρους αυτοδιοίκησης των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων. Ειδικότερα, στις δύο ως άνω αποφάσεις, έγινε δεκτό ότι με τον Ν. 4777/2021 δεν πλήττεται, αλλά θάλπεται η συνταγματική τάξη, καθότι «οι ΟΠΠΙ δεν έχουν αρμοδιότητα ούτε, συνεπώς, δυνατότητα επέμβασης επί θεμάτων επιστήμης, έρευνας, διδασκαλίας, λειτουργίας των ΑΕΙ, τα οποία εμπίπτουν στην αρμοδιότητα των τελευταίων» (βλ. σκέψεις 24 και 22 αντίστοιχα των ως άνω αποφάσεων).

Κριτική αποτίμηση

Το θέμα της φύλαξης των χώρων των πανεπιστημίων θίγει το ευαίσθητο ζήτημα της ασφάλειας⁵ στο πλαίσιο ενός υπάρχοντος κινδύνου⁶ λόγω εμφάνισης περιστατικών ανομίας⁷ τα οποία σκόπιμο είναι να κατευνάζονται άμεσα και αποτελεσματικά.⁸ Είναι αναγκαίο να διατηρηθεί ανοιχτή η διαλεκτική σχέση του πανεπιστημίου με το κοινωνικό γίγνεσθαι,⁹ και οι νομικές διαφωνίες να λύνονται με επιστημοσύνη, ήθος και σεβασμό στις αντικρουόμενες νομικές σκέψεις,¹⁰ καθώς τα εν γένει κοινωνικά προβλήματα ρυθμίζονται από τις συνεχείς νομοθετικές αλλαγές.¹¹ Η αστυνομική επιτήρηση εντός του χώρου των πανεπιστημίων, που είναι συνυφασμένος με κοινωνικοπολιτικές δράσεις,¹² μπορεί να οδηγήσει σε συγκρούσεις, δημιουργία εχθρικών μετώπων¹³ και διακινδύνευση της ειρηνικής συνύπαρξης.¹⁴ Οι φοιτητές πρέπει να αισθάνονται ελεύθεροι και ασφαλείς μέσα στον πανεπιστημιακό χώρο, και να μην αποξενώνονται¹⁵ λόγω της αστυνομικής παρουσίας, η οποία μπορεί να δημιουργήσει ανασφάλεια, καχυποψία και κλίμα αρνητισμού.¹⁶ Επίσης, ελλοχεύει ο κίνδυνος να γίνει κατάχρηση της αστυνομικής εξουσίας,¹⁷ και κατ' επέκταση αυτό να αποτελέσει εμπόδιο στη συνταγματικά κατοχυρωμένη ακαδημαϊκή ελευθερία ενός αυτοδιοίκητου τομέα.¹⁸

Ο θεσμός της αστυνομίας πρέπει να είναι αποχρωματισμένος από πολιτικά συμφέροντα, ως εγγυητής των δημοκρατικών λειτουργιών μέσα στο κράτος, και να δρα προληπτικά κατά τη γέννηση των εγκληματικών πράξεων.¹⁹ Ο αστυνομικός πρέπει να λαμβάνει ποιοτική εκπαίδευση, με κομβικό ρόλο τη συμβολή του στην κοινωνική ειρήνη, προάγοντας τον πολιτισμό και τις συνταγματικές επιταγές.²⁰ Στο πλαίσιο της εύρυθμης λειτουργίας των πανεπιστημίων και της περιστολής παραβατικών συμπεριφορών, σκόπιμο είναι να λαμβάνονται διοικητικά μέτρα με τις απαιτούμενες κρατικές εγγυήσεις,²¹ την απαραίτητη οικονομική συνδρομή²² και την επόπτευση του Υπουργείου Παιδείας,²³ ώστε να προστατεύεται η διδασκαλία, η έρευνα, η

18. *Ξ. Κοντιάδης*, Ούτε ανομία ούτε αστυνομία στα πανεπιστήμια, syntagmawatch.gr, 10-02-2021, ανακτήθηκε από: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/oute-anomia-oute-astynomia-sta-panepisthmia/>.

19. *Γ. Πανούσης*, *Δ. Αναγνωστάκης*, *Β. Μαστρογιάννης*, Εκπαιδεύοντας τον Έλληνα αστυνόμο για φίλο και προστάτη. Νέες προσεγγίσεις, Crime Times, τεύχος 5, Φεβρουάριος 2018, ανακτήθηκε από: <https://www.crimetimes.gr/nees-proseggiseis-gia-th-synolikh-ekpaidefsh-twn-astynomikwn/>.

20. Βλ. ό. π. *Γ. Πανούσης*.

21. *Φ. Βασιλόγιαννης*, Η συνταγματική εγγύηση της πανεπιστημιακής αστυνομικής εξουσίας, Εισήγηση σε ανοικτή εκδήλωση του Επιστημονικού Ομίλου «Αριστόβουλος Μάνεσης» και του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών με θέμα: «Η “κατάργηση” του πανεπιστημιακού ασύλου και η θρησκευτική κατήχηση στην εκπαίδευση: το Σύνταγμα σε δοκιμασία;», 27.11.2019, σ. 19.

22. Βλ. ό. π., *Ξ. Κοντιάδης*, Πανεπιστημιακή ασφάλεια χωρίς ιδεοληψίες.

23. *Ξ. Κοντιάδης*, Η αυτοπροστασία των Πανεπιστημίων, syntagmawatch.gr, 29-12-2020, ανακτήθηκε από: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/h-aytoprostantia-twn-panepistimiwn/>.

μετάδοση ιδεών και γνώσεων²⁴ και η εν γένει ακαδημαϊκή ελευθερία²⁵ της αντίθετης άποψης.²⁶

Η κουλτούρα και η ένταση²⁷ της αστυνομικής δράσης²⁸ είναι αναγκαίο να γίνεται αποδεκτή από το κοινωνικό σύνολο,²⁹ με ταυτόχρονη ενεργό ατομική συμμετοχή στην απομόνωση φαινομένων ανομίας και παραβατικότητας.³⁰ Η διαρκής αστυνομική παρουσία στον χώρο των πανεπιστημίων δεν είναι ορθός τρόπος περιστολής της βίας,³¹ αφού οι ίδιοι οι φύλακες της νομιμότητας χρειάζεται να εποπτεύονται επαρκώς κατά την άσκηση των καθηκόντων τους.³² Η καλλιέργεια κλίματος φόβου³³ απαξιώνει το θεσμό της πανεπιστημιακής δομής,³⁴ και κινδυνεύει έτσι να χαθεί η αποστολή του ποινικοκατασταλτικού συστήματος για τον άτυπο και τυπικό κοινωνικό έλεγχο.³⁵

Ο χρόνος θα δείξει τελικά εάν η παρουσία της αστυνομίας θα είναι χρήσιμη και αποτελεσματική για την εύρυθμη λειτουργία του πανεπιστημίου και παράλληλα συμβατή με μια φιλελεύθερη κουλτούρα η οποία θα προάγει την ανεξαρτησία και την αίσθηση του ανήκειν στην πανεπιστημιακή κοινότητα.

24. Βλ. ό. π., *E. Dimou*.

25. Βλ. ό. π., *Σ. Βιδάλη*.

26. *Δ. Σαραφιανός*, Επιστημονική ελευθερία, πανεπιστημιακό άσυλο και παν(.)αστυνομία, syntagmawatch.gr, 02-11-2021, ανακτήθηκε από: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/epistimoniki-eleftheria-panepistimiako-asylo-kai-panastynomia/>.

27. *B. Loftus*, Police occupational culture: classic themes, altered times, *Policing and Society*, 2009, σ. 8.

28. Βλ. ό. π., *B. Loftus*, σ. 2.

29. *Χ. Καραγιαννίδης*, Ελληνική Αστυνομία και συμμετοχική αντεγκληματική πολιτική. Προβλήματα και προοπτικές, *Εγκληματολογία* 1-2/2014, ΕΤΟΣ 4ο, σ. 83.

30. Βλ. ό. π., *Χ. Καραγιαννίδης*, σ. 82.

31. Βλ. ό. π. *Ξ. Κοντιάδης*.

32. *Α. Πανλόπουλος*, Γιατί η πρόβλεψη της Ο.Π.Π.Ι. αντίκειται στο Σύνταγμα, syntagmawatch.gr, 10-03-2022, ανακτήθηκε από: <https://www.syntagmawatch.gr/trending-issues/giati-h-provlepsi-ths-oppi-antikeitai-sto-syntagma/>.

33. *Β. Καρύδης*, Μετανάστες και Κοινωνικοί Πανικοί στην Ελλάδα, στον Τιμητικό Τόμο Νέστορα Κουράκη, εκδ. επιμ. Μ. Γασπαρινάτου, Σάκκουλας, Αθήνα, 2016, σ. 1637.

34. *Δ. Κόρος*, Η κατάργηση του πανεπιστημιακού ασύλου και η νέα κανονικότητα, *Εγκληματολόγοι* 6, Μάιος 2020, σ. 17.

35. *Ι. Τσίγκανου*, Αντεγκληματική πολιτική και τυπικός κοινωνικός έλεγχος στην Ελλάδα της κρίσης, στον Τιμητικό Τόμο Νέστορα Κουράκη, εκδ. επιμ. Μ. Γασπαρινάτου, Σάκκουλας, Αθήνα, 2016, σ. 214.